

Stenar i Lappland upprör Norge

105094

Hbl 24.12.93 s 9

■ Några stora stenbumlingar står radade på varandra vid Norvåjarvis strand 20 kilometer utanifrån Rovaniemi. En häftig debatt om stenarna har rasat de senaste veckorna — i Norge.

Stenarna är ett minnesmärke över de 196 norrmän som stupade i Finland under fortsättningskriget. Minnesmärket har rests av en sammanslutning som kallar sig "Norske krigsveteraner i Finland". Monumentet över norrmännen står en liten bit från minnesmärket över de stupade tyskarna.

Veteranerna protesterar

Det är framför allt veteraner från den norska motståndsrörelsen som skarpt har motsatt sig monumentet i Lappland. Man betraktar de 196 stupade som landsförrädare som inte bara samarbetade med en ockupationsmakt utan också iklädde sig tyska uniformer och svor Hitler evig trohet.

— Det rör sig om 196 soldater som hade dömts för landsförrä-

deri om de inte hade stupat. De anmälde sig frivilligt till tyska Wehrmacht och kämpade under tyskt kommando. Fara är stor att dessa landsförrädare blandas ihop med de norska frivilliga som åren 1939-40 kämpade för Finland i vinterkriget. Dessa kom senare att kämpa också mot tyskarna i Norge, säger Leif Schanche som är veteran från motståndsrörelsen.

Det omstridda monumentet har rests med tillstånd av forststyrelsen som äger marken. I ett skede avslogs norrmännens anhöllan. Men senare beslöt man godkänna den.

Varför hindra just norrmännen?

— Vi har accepterat att tyskar, ryssar, skogsgardister och andra som fallit för sin övertygelse fått resa monument över sina stupade. Varför skulle vi hindra just norrmännen, frågar Matti Multamäki på forststyrelsen.

Enligt honom gav UM grönt ljus för monumentet. Byggnadsinspektör Eero Tulppo i

Rovaniemi landskommun berättar att monumentet står klart.

— Det enda som fattas är stenplattan med inskriptionen, säger Tulppo. Han har inte hört om att de norska initiativtagarna skulle inviga monumentet på något sätt.

— Måne de inte är nöjda när det står där. Till sommaren kan man däremot säkert räkna med norska besökare.

Talmannen ingrep

I Norge har monumentet debatterats ivrigt i TV och på tidningarnas insändarsidor. Stortingets talman Jo Benkow har väddat till finländska myndigheter att stoppa monumentet.

Representanter för den norska motståndsrörelsen har beskyllt mannen som tog initiativet till monumentet för att ha lett avrättningar av norska motståndsmän.

— En sådan avrättning skedde så sent som den 9 februari år 1945 då det stod klart för envar att tyskarna hade förlorat kriget. Till alla dessa eldsjälur för ett monument på finsk jord har

jag ett råd. Ingen nekar er att sörja fallna kamrater. Men gör det i stillhet hemma.

Så skriver Einar Bruu i Aftenposten. Han är gammal motståndsmän. Aftenposten ger i en stor artikel bakgrunden till initiativtagaren till monumentet, utan att nämna hans namn:

"Mannen var gruppchef i Gråtangen i april 1940 då tyskarna överföll Norge. Men han skar av sig sina officersstjärnor, lade ner sitt vapen, lämnade sina soldater utan förvarning och gick över på tysk sida. Han tjänade tyskarna i Lappland och i slutet av kriget ledde han de sista avrättningarna av oskyldiga norska fångar på Akershus fästning våren 1945. Om mannen hade stupat i Finland skulle han höra till dem som hyllas med monument."

Sökte sig till SS

Olav Trygve Storvik poängterar i en artikel att de norska soldaterna aldrig anmälde sig som frivilliga för att kämpa för Finland.

"De anmälde sig för tysk krigstjänst, de iklädde sig tyska uniformer, de stod under tyskt kommando. Om de hade anmält sig till finska avdelningar och stått under finländskt kommando hade saken varit en annan. Men de gjorde inte det, de sökte sig i stället till SS, nazisternas fruktade stormtrupper.

Att de hamnade i Finland var en tillfällighet. De stod under militärt kommando och var tvungna att kämpa där tyskarna beslöt att de skulle kämpa. I dag säger de att de kämpade mot bolsjevismen. Man ska inte glömma att de inte bara kämpade emot, utan också för nånting, nämligen fascismen."

Överlöjtnant Erling Lund vill inte stoppa monumentet, men ställer krav på texten i inskriptionen.

— Jag protesterar mot planerna på texten "Till minnet av norska krigsveteraner i Finland". Det skulle också beröra de norska frivilliga som deltog i vinterkriget. Jag förutsätter att finländska myndigheter inte godkänner en text som kan ge upphov till sammanblandningar och missförstånd.

På norska utrikesministeriet anser man monumentet vara en privat affär och kommer inte att agera.

Första monumentet

De upprörda norska känslorna beror på att de frivilliga som kämpade för Tyskland aldrig har fått resa ett monument över sig på norsk jord. Monumentet i Finland blir deras första.

Norge var i fem år ockuperat av Tyskland. Som mest fanns det 400 000 tyska soldater i Norge. 40 000 norrmän skickades till koncentrationsläger. 1 500 av dem dog. 500 aktivister i motståndsrörelsen avrättades av tyskarna.

50 000 norrmän flydde ur landet och anmälde sig som frivilliga i olika länder som bekämpade nazisterna. 5 000 norrmän kämpade för tyskarna.

Efter kriget dömdes 20 000 norska medborgare till fängelse för samarbete med ockupanterna. 30 norrmän dömdes till döden, liksom 15 tyskar.

Staffan Bruun

Ett vanligt stenblock i den lapplandska vildmarken? Nej, ett minnesmärke över 196 stupade norrmän i fortsättningskriget. Stenarna har väckt våldsamma protester i Norge.

